

ctio, quæ talis actus elicitiva est, debet esse electio participata, et ab appetitu elicitæ, non autem a voluntate, sed solum originata, vel impe-rata ab aliquo habitu ibi existente, qui idcirco non est virtus, quia ibi non consummatur ejus actus, sed in appetitu.

XL. Quod vero dicitur de justitia, dicimus hanc non pertinere ad appetitum etiam participative, quia directe, et per se non pertinet ad justitiam moderari passiones, et componere interius hominem, sed facere æqualitatem ad alterum in quacumque materia, sive corporali et temporali, sive spiritali, ut in honoribus, excellentiis, jurisdictionibus, etc. et ideo ex sua formali ratione quæ ita universalis est non restringitur ad potentiam sensibilem, nec in ea est moderativa passionum.

XLI. Ad id quod dicitur de remanentia virtutum in anima separata, respondetur virtutes, quæ moderantur passiones non manere formaliter in anima separata, sed radicaliter, ut docet D. Thomas infra quæstione LXVII, articulo primo ad tertium, quia in anima separata non sunt passiones, quæ moderari debent, sed est radix illarum, scilicet ipsa anima, quæ est radix appetitus, et est in voluntate inclinatio ad moderandum illas si essent, quæ est virtus inchoative. Post resurrectionem autem erunt virtutes morales, quæ modo sunt in appetitu, licet sub alio statu, et modo pertinente ad illam vitam.

XLII. Secundo arguitur: Quia in statu innocentie non erant passiones moderandæ, quia omnes moderatæ erant, nec in Christo Domino, nec in beatis post resurrectionem, et tamen in omnibus istis dantur virtutes morales, quia hæc pertinent ad integram perfectionem hominis in genere moris; ergo virtutes istæ non

requiruntur per se primo ad moderandas passiones; ergo potius in voluntate, quam in appetitu sensitivo, si quidem tota ratio quare in appetitu sensitivo ponuntur est, quia moderantur passiones; hac ergo ratione remota potius debent poni in voluntate.

XLIII. Confirmatur, quia virtus convenit homini in quantum homo, seu in quantum rationalis; ergo in ea potentia principalis debet poni virtus, quæ per se, et essentialiter est rationalis, seu ad partem rationalem pertinet, hæc autem est voluntas, nam appetitus pertinet ad partem sensitivam. Confirmatur secundo ex auctoritate philosophi i ethicorum, cap. IX dicentis: « Potentias sensitivas non esse capaces felicitatis: » felicitatem autem ponit ipse primo in operatione virtutis contemplativæ: secundo, in operatione virtutis moralis; ergo hæc non est in appetitu sensitivo. Similiter Augustinus XII de Trinitate, cap. XIV inquit: « Quidquid juste, fortiter, temperate, et prudenter agimus pertinet ad illam partem animæ in qua est donum scientiæ, » scilicet ad partem rationalem, quam ibi distinguit a sensitiva. Quod præsertim verificatur de temperantia, et fortitudine infusa, quæ non videntur esse in appetitu sensitivo, cum respiciant finem supernaturalem, et tamen moderantur passiones.

XLIV. Respondetur ad principale argumentum ex supra dictis, quod licet in Christo, in statu innocentie, et beatis non sint passiones moderandæ, sunt tamen passiones moderatæ, et eliciuntur actus appetitus sensitivi moderati, et regulati secundum rationem, et ad hos dantur habitus virtutum. Nec enim ponuntur virtutes in appetitu sensitivo ut pugnent contra passiones insurgentes, et immoderatas, et quæ indigent refrænatione: imo contra tales pas-

siones insurgentes non ponitur temperantia in appetitu, quæ non patitur illas insurgere, sed continentia in voluntate, ne deducatur ab istis passionibus, ut docet S. Thomas 2-2, quæst. CLV. Quia ergo præcipui actus istarum virtutum sunt elicere actus appetitus sensitivi moderatos, et regulatos a ratione, non est necesse supponere in subjecto immoderatas passiones insurgere, aut insurgere posse ut minorentur, et refrænentur, sed sufficit temperatas, et moderatas elici, ut a virtute eliciantur; imo tanto virtus est fortior, et perfectior, quanto minus relinquit de potestate ad immoderatas passiones excitandas, et solum moderatas elicit. Et sic potius in appetitu, et non in voluntate illæ virtutes collocandæ sunt, quia semper moderatas, et regulatas eliciunt passiones quæ sunt actus appetitus sensitivi.

XLV. Ad primam confirmationem respondetur, quod virtus convenit homini in quantum homo est, non solum quoad partem principalem, et essentialiter rationalem, sed etiam quoad inferiorem, et quæ participative tantum rationalis est, quia etiam illa indiget virtute ut obediat rationi, et eliciat actus regulatos ab illa. Unde virtus non solum debet poni in illa potentia, quæ principaliter rationalis est, sed prout fuerit principalis, et per se actus virtutis, sic ponetur. Quando enim actus ejus talis est, quod consummatur in voluntate, talis virtus in voluntate est, quia ibi elicit actum perfectum, et consummatum, qui solum virtuosus actus est. Quando autem actus quem elicit, consummatur in parte sensitiva prout a ratione regitur, et ibi debent elici actus, seu passiones moderatæ, ibi subjectabitur virtus, eo quod ibi eliciuntur actus consummati ipsius, ut explicatum est, licet ex parte voluntatis detur habitus quasi inchoativus virtutis, quo

assuefit ad imperandam elicientiam moderatarum passionum, non illas elicit.

XLVI. Ad secundam confirmationem respondetur felicitatem essentialiter esse in parte animæ rationali, in parte autem sensitiva participative, et ministerialiter, quatenus obedit rationi. Virtutes autem morales non præstant felicitatem essentialiter, quia hæc pertinet ad contemplationem, sed dispositive, et ministerialiter ex parte voluntatis, et appetitus sensitivi, quatenus debet supponi serenatus, et non turbulentus pro contemplatione veritatis habenda: et ideo illæ virtutes sunt in appetitu. Ad auctoritatem vero Augustini dicemus ipsum ibi non dicere, quod quidquid temperantes agimus, etc. pertinet ad eam partem animæ in qua est scientia; non sic Augustinus dicit, sed sic: « Quidquid prudenter, fortiter, temperanter, et juste agimus, ad eam pertinet scientiam, sive disciplinam, quæ in evitandis malis, bonisque appetendis actio nostra versatur. » Hoc autem quod dicit pertinere ad scientiam (scilicet practicam) intelligitur pertinere tamquam objectum ab ea scientia dirigendum, non quod illæ virtutes sint subjective in ea potentia in qua est scientia, alioquin essent in intellectu, quod est absurdum, neque id vult Augustinus. Quod vero attinet ad virtutes morales infusas, non est necesse quod illæ sint in alio subjecto, quam acquisitæ, sed in eodem, licet ibi versentur circa suas materias sub altiori regula, et dictamine, scilicet in ordine ad finem supernaturalem ut docet D. Thomas quæstione LXIII, articulo III et IV, participare tamen potest illa regulatio etiam in appetitu sensitivo, quatenus obedit rationi sic supernaturaliter illustratæ.

XLVII. Ultimo arguitur: Vel voluntas ad dirigendum, et imperan-

dum appetitui nullo indiget habitu, vel indiget habitu, non tamen ille est virtus. Neutrum potest dici; ergo voluntas est subjectum istarum virtutum, quas nos ponimus in appetitu. Primam partem majoris nos concedimus, scilicet indigere habitu voluntatem ad istas operationes. Quoad secundam partem (nempe hos habitus debere esse virtutes) probatur; tum, quia sicut in appetitu sunt passionēs, id est, actus ipsius moderandi, ita et in voluntate, in qua est gaudium, tristitia, timor, spes, etc. ergo sicut moderatio istorum in appetitu indiget virtute, ita in voluntate; tum, quia major, et perfectior virtus est in potentia imperativa, et quæ se habet ut princeps, quam in potentia inferiori, quæ se habet ut serva, et solum debet obedire, illa vero imperare; voluntas autem est potentia superior, et imperativa, est etiam magis libera, et indifferens quam appetitus; ergo majori indiget determinativo, et sic ille habitus determinans voluntatem magis erit virtus; tum etiam, quia virtus essentialiter est habitus electivus, electio autem principaliter est actus voluntatis; ergo habitus electivus temperantiæ, fortitudinis, etc. principaliter, et essentialiter est in voluntate. Ad voluntatem quoque principaliter pertinet laus, et meritum, virtus autem est principium actus laudabilis, et meritorii; ergo principaliter est in voluntate.

XLVIII. Respondetur ex dictis voluntatem ad imperandam moderationem passionum indigere habitu, illumque eadem assuefactione acquirere, quæ et ipsa virtus in appetitu. Negamus tamen illum habitum esse virtutem perfectam, et simpliciter prout in voluntate; sed prout consummatur in appetitu, ibique residet.

XLIX. Ad primam probationem di-

citur illos actus voluntatis non esse passiones ex sua natura habentes difficultatem, ut subjiciantur rationi, sicut passiones appetitus sensitivi, quæ ex sua formali ratione, quatenus sensibiles, sunt subjectæ rationi, sed indigent aliquo principio acquisito, et adventitio subjici, et ita petunt habitum virtuosum, et perfectum, quo tales passiones moderatæ sint. At vero actus voluntatis ex sua formali ratione rationales, et spirituales sunt, et ex sua formali ratione habent necessitare quoad specificationem, si erga proprium bonum ferantur (ut diximus articulo præcedenti:) si erga alterum, vel circa aliquam materiam habentem specialem difficultatem ponimus circa tales actus virtutes proprie dictas, ut justitiam erga alterum, humilitatem, continentiam, etc. si vero circa passiones appetitus moderandas versentur, jam diximus poni habitus in voluntate, sed non virtutes, quia non consummantur in voluntate, sed in appetitu, et ideo actus voluntatis tunc non indigent moderatione consummata, et perfecta, sed in appetitu consummanda, et a se solum dirigenda, et imperanda.

L. Ad secundam probationem dicitur majorem virtutem poni in potentia imperante, et principe, quando est imperans erga alios, et in bono quod est ad alterum; quando vero est imperans sibi, non est tanta difficultas in imperando, sed in obediendo, et subjiciendo potentiam rationi, quia ibi est resistentia, et illa indiget moderatione, et passiones moderatæ ibi elici debent, et ideo ibi est virtus. Quod vero voluntas sit magis libera, quam appetitus, non arguit quod indigeat habitu magis virtuoso, quando versatur circa bonum proprium, et moderationem passionum, quia non consummatur ibi operatio virtutis in-

tenta, sed in elicientia passionis moderatæ ex participatione rationis.

LI. Ad tertiam probationem dicitur virtutem esse habitum electivum; tum electione participata, quæ est in appetitu, quando ibi elicienda, et consummanda est electio; tum electione voluntatis, quando est erga bonum ad alterum, vel difficultas vincenda est in ipso actu voluntatis. Si vero eligit voluntas dirigendo, et imperando moderationem passionum, ibi erit electio virtutis, ubi consummatur talis moderatio, scilicet in ipsa elicientia passionis moderatæ. Et sic negavimus tunc esse electionem principaliter in voluntate quantum ad consummationem, sed solum princi-

paliter quantum ad directionem, et inchoationem eligendi.

LII. Ad ultimam dicitur, quod laus, et meritum sunt principaliter in voluntate originate, non tamen semper consummative, quia licet appetitus non sit laudabilis nisi ut motus a voluntate, et subjectus rationi, ideoque tota ratio laudis a voluntate originatur, et quando est in appetitu, est in quantum participat a voluntate; tamen quia aliquando operatio ista consummatur in appetitu, ut subjecto voluntati, ideo laus consummata aliquando etiam est in appetitu, licet originata a voluntate, ideoque ibi residere debet virtus, quia ibi est operatio consummata, et perfecta, et elicientia actus seu passionis moderatæ.